

Nova gnezdišča puščavca *Monticola solitarius* v Sloveniji

Some new breeding observations of the Blue Rock Thrush *Monticola solitarius* in Slovenia

Slavko POLAK

UVOD

Ob zaključku Ornitološkega atlasa gnezdilke Slovenije (GEISTER 1995) smo popisali puščavca v štirih kvadrantih, v treh pa smo si podatke izposodili od italijanskih kolegov, kar ga je uvrščalo v razred zelo redkih gnezdilcev.

Opazovanja so bila omejena na Osapsko steno (GREGORI 1976), Kraški rob (TOME 1991, ŠERE 1992, MARČETA 1992) in mejni pas Tržaško-Komenskega Krasa v Italiji. Najsevernejša gnezdišča je odkril Grošel leta 1990 v kamnolomu na Skalnici pri Solkanu (GEISTER 1995). GEISTER (1998) navaja, da v Sloveniji živi 10-30 parov, izključno na zahodnem obrobju drža-vnega ozemlja, od Kraškega roba prek Krasa do Posočja.

Pozornejše in načrtnejše iskanje puščavca pa je v zadnjih letih pokazalo, da ptica ni tako redka, ampak da je bila zaradi skrivnostnega načina življenja večkrat spregledana. GJERKEŠ (1995, 1996) tako navaja obilo novih opazovanj in gnezdenj puščavca na stenah in kamnolomih črnokalskega Kraškega roba.

OPAZOVANJA

Med potekom "Ekološkega raziskovalnega tabora za osnovnošolce Gora '96" smo s skupino otrok popisovali ptice južnih obronkov Trnovskega gozda in Vipavske doline. Ob obilici opazanj zanimivih, pa vendar pričakovanih vrst ptic (ŠINKOVEC, 1996) nam je predzadnji dan tabora 12. julija 1996 pripravil presenečenje. Z Jano Kus sva v popoldanskih urah na skalnati grmadi pri Ajdovščini (VL 41/08) opazovala samca puščavca, ki je, posedajoč na izpostavljenih mestih, občasno izginil in se spet in spet vračal. Čez nekaj časa sva s

teleskopom z velike razdalje našla luknjo v steni, v katero je puščavec večkrat zaporedoma zletel. Seveda sva steno kasneje obiskala in jo temeljito pregledala. V večji luknji v steni, kamor sva že prej s teleskopom sledila samcu puščavca, sva opazila dobro operjenega mladiča. Najprej sem ga za vsak primer fotografiral (slika 1) in ga nato samozavestno poskušal prijeti, da bi ga obročkal. Kratkorepi puščavčev mladič pa je takrat presenetljivo hitro odletel in poniknil nekje pod nama. Z zasledovanjem nisva nadaljevala. Staršev v bližini takrat nisva videla, kar spet potrjuje plahost ptice. Na približno istem mestu je puščavca s hrano v kljunu opazoval Tomaž Mihelič tudi naslednje leto, dne 4. julija 1997.

Gnezdenje puščavca pri Ajdovščini nam je nakazovalo možnost, da lahko gnezditveni areal vrste v Sloveniji pomaknemo nekoliko severovzhodneje. Kasnejša opazovanja so to tudi potrdila. Puščavce smo opazovali v gnezditvenem obdobju tudi na Sabotinu pri Gorici (UL 39/09), visokem 609 metrov. Na prepadnih stenah pod vrhom vzhodnega pobočja sem opazoval samca 9. julija 1997, prav tam pa ga je opazoval tudi Tomaž Mihelič 5. julija istega leta. Datum opazovanj narekuje verjetnost gnezdenja, kar pa spričo potrjene gnezditve v kamnolomu pri Solkanu ni presenetljivo. Kljub večkratnemu popisovanju ptic skalnega zatrepca Lijak pri Ajševici (UL 39/09) pa tam puščavca nisem opazil vse do letos, ko sem 20. aprila 1998 s teleskopom velike oddaljenosti opazil samca. Več kot pol ure se je v opoldanskem soncu grel na velikem kamnitem bloku. Brez teleskopa pač ne bi opravil nič. Puščavca, tokrat par, so dne 26. julija 1998 v stenah Lijaka ponovno opazovali člani ornitološke sku-

Slika 1: Mladič puščavca, 12. 7. 1996 v stenah pri Ajdovščini (S. Polak)

Fig. 1: Blue Rock Thrush's young, on July 12th 1996 in a rock wall near Ajdovščina (S. Polak)

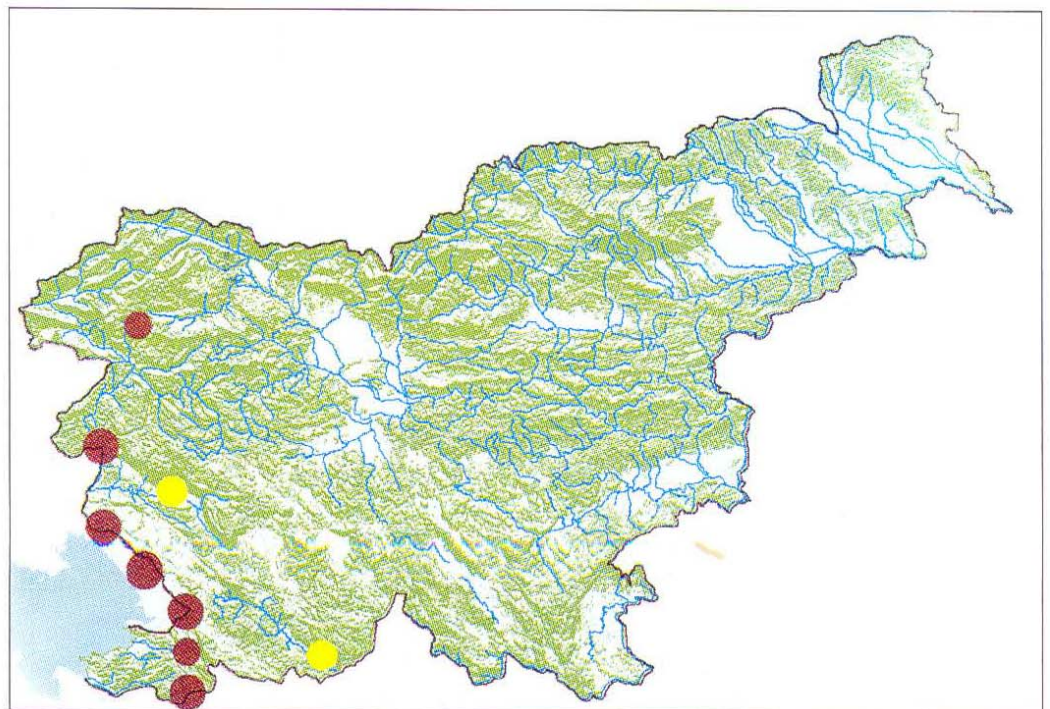
pine na "Taboru študentov biologije Sempas'98" (P. Trontelj, ustno poročilo).

SKLEPI

Puščavci torej gnezdiijo tudi na toplejših stenah ob vznožju Trnovskega gozda v spodnji Vipavski dolini. Primernih sten za gnezdenje puščavca je še veliko. Prav gotovo jih lahko pričakujemo še kje v

Slika 2: Razširjenost puščavca *M. solitarius* po Ornitološkem atlasu Slovenije (rjave pike) in nova gnezditvena opazovanja (rumene pike)

Fig. 2: Distribution of Blue Rock Thrush *M. solitarius* according to the Ornithological atlas of Slovenia (brown dots) and new breeding observations (yellow dots)

stenah med Ajdovščino in Novo Gorico. S tem namenom sem obiskal stene nad Vitovljami, Vrtovinom in Stomažem, a doslej brez uspeha. Vendar pa se je že večkrat pokazalo, da enkratni obiski pri iskanju te plahe ptice preprosto niso dovolj. Menim, da je za gnezdenje puščavca poleg primerne stene pomembna tudi temperatura okolja, kar pa je povezano z nadmorsko višino. Gnezdišče pri Ajdovščini in Lijaku je na nadmorski višini 200 metrov. Stene črnokalskega Kraškega roba so sicer višje, 300 do 400 metrov na nadmorski višini, so pa zaradi inklinacije in bližine morja bistveno toplejše od sten pri Vitovljah, Vrtovinu in Stomažu, ki ležijo kar 400 do 500 metrov nad morjem. Domnevno gnezdišče puščavca pod vrhom Sabotina leži skoraj 600 metrov nad morjem, vendar so tu mikroklimatske razmere povsem mediteranske. Opazil sem, da so puščavci zadržujejo v stenah, ki so dovolj tople, da tam pojejo veliki škržati (cikade).

Mnenja sem, da so južni obronki Nanoša v zgornji Vipavski dolini in južni obronki Snežnika nad dolino Ilirske Bistrice za gnezdenje puščavca vendarle prehladni. Opazovanje Boštjana Surina (pisno poročilo), ki je to vrsto dne 22. julija 1996 zabeležil v kamnolomu pri Ilirski Bistrici (VL 44/04), pa daje upati, da bomo puščavce nepričakovano našli še kje. Vsa julijska opazovanja so gnezditveno sum-

ljiva. Ilirska Bistrica je na višini 450 metrov nad morjem in od Kvarnerja, kjer na Reki puščavci gnezdijo kar po stanovanjskih blokih (Andrej Radalj, ustno poročilo), v zračni črti oddaljena vsega 25 kilometrov. Možno je, da se bo z načrtnejšimi opazovanji zgodba o navidezno redki ptici ponovila.

LITERATURA:

GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. DZS, Ljubljana.

GEISTER, I. (1998): Ali ptice res izginjajo? Slovenski in evropski vidiki varstva gnezdečih ptic. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana.

GJERKEŠ, M. (1995): Prispevek k poznavanju redkih in manj znanih ptic istrske Slovenije. Falco 9: 5-12.

GJERKEŠ, M. (1996): Prispevek k poznavanju gnezdilcev kamnolomov črnokalskega Kraškega roba in Bržanije. Falco 10: 47-50.

GREGORI, J. (1976): Ornitološki izlet v Osp. Proteus 38: 275-279.

MARČETA, B. (1992): Stanje in ogroženost gnezdilcev sten črnokalskega Kraškega roba. Annales 4: 43-52.

ŠERE, D. (1992): Puščavec *Monticola solitarius*. Acrocephalus 13 (52): 89.

SINKOVEC, D. (1996): Ekološki raziskovalni tabor "Gora 96". Zveza prijateljev mladine Ajdovščina. Ajdovščina.

POVZETEK

Doslej je bila gnezditvev puščavca *Monticola solitarius* v Sloveniji znana s Kraškega roba in obmejnih območj z Italijo do Gorice. 12. 7. 1996 je bil najden speljan mladič v stenah pri Ajdovščini. Prav tam je bil opazovan samec s hrano v kljunu tudi naslednje leto 4. 7. 1997. Odrasle ptice so bile opazovane v gnezditvenem času tudi v stenah Lijaka pri Ajševici dne 20. 4. 1998 in 26. 7. 1998. Obe lokaliteti sta na nadmorski višini 200 metrov. Puščavci so bili opazovani tudi na vrhu Sabotina na nadmorski višini okrog 600 metrov, in sicer dne 5. 7. 1997 ter 9. 7. 1997. Na Sabotinu je mikroklimatsko mediteranski vpliv močan. Nove najdbe pomenijo nekoliko bolj severo-vzhodno

mejo gnezditvene razširjenosti puščavca v Sloveniji. Na južnih obronkih Nanosa in Snežnika sicer so ustrezne skalne stene, so pa po mnenju avtorja zaradi višje nadmorske višine med 400 in 500 metri hladnejše in za gnezdenje puščavca neprimerne. Opazovanje puščavca 22. 7. 1996 v kamnolomu pri Ilirski Bistrici (450 metrov) pa vendarle nakazuje možnost novih dopolnitev poznavanja gnezditvene razširjenosti puščavca v Sloveniji.

SUMMARY

Until recently the Blue Rock Thrush *Monticola solitarius* has been known to breed in Slovenia only at Kraški rob and along the border with Italy. On July 12th 1996, however, a fledged young was found in a rock wall near Ajdovščina. In the very same place a male with food in its bill was observed a year later (on July 4th 1997). Adult Blue Rock Thrushes were seen during the breeding season also in the walls along the Lijak stream near Ajševica on April 20th and July 26th 1998. Both sites are situated at about 200 m a.s.l. Blue Rock Thrushes were also seen on July 5th and 9th at the top of Mt. Sabotin (known for its microclimatically strong Mediterranean influence) at an altitude of some 600 m a.s.l. These new discoveries emphasise a slightly more northeastern boundary of the Blue Rock Thrush's range in Slovenia. Although there are some seemingly suitable rock walls on the southern slopes of Mt. Nanos and Mt. Snežnik, the author believes that due to their altitudes between 400 and 500 m a.s.l. and somewhat colder temperatures they are not suitable for this bird to breed there. The observation of a Blue Rock Thrush on July 22nd 1996 in a quarry near Ilirska Bistrica (450 m a.s.l.) may still indicate, however, a possibility of some new cognition as far as the Blue Rock Thrush's breeding in Slovenia is concerned.

Slavko Polak, Koritnice 65, 6253 Knežak